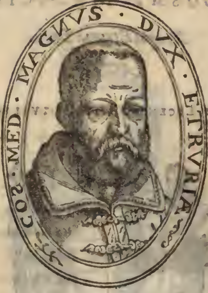
ORATIO IOANNISBAPTISTAE ADRIANII HABITA IN FUNERE COSMI MEDICIS MAGNI...

Giovanni Battista Adriani

COS · MED · MAGNVS · DVX · ETRVRIAE

ORATIO

IOANNIS BAPTISTAE ADRIANII

HABITA IN FVNERE COSMI MED. Magni Etruriæ Ducis.

REM grauem, magni exempli, magnæq; admirationis tuo iuſſu DVX Magne hodierna die facere aggredior; vt in hac pompa celeberrima laudem COSMVM MEDICEM, operum maximorum, gloriæq; inſignis auctorem, magnum Etruriæ ducem, patrem tuum, principem omnium non ſolum, quos noſtra ætas tulit præſtantiſsimum, ſed cuius in omni antiquitatis memoria ſimilem non facile inuenias: Rem inquam grauem (optime Deus) atq; omnium grauiſsimam. Tot enim, ac tanta ea ſunt, quæ in eo iure laudari poſſunt; vt verear interdum ne ante vires me, & memoria deficiant, quàm minimam illorum partem attigerim. Quocumque enim animus ſe vertit, quo memoria recurrit, quo oculi incidunt, omnia de eo non ſolum præ-

clara, & laudabilia, ſed admirabilia etiam mihi ſe offerunt. uerumtamen non ſolum clariſſimarum rerum amplitudo, & numerus in hoc pietatis munere obeūdo mihi obſtant, ſed ingenij tenuitas tāto oneri impar, veſter conſpectus Principes ampliſſimi, Oratores nobiliſs. Magiſtratus clariſs. atq; hæc vndiq; circumfuſa multitudo me deterrent. atq; illud, quod quemuis eloquentiſſimum virum, & conſtantiſſimum de omni mentis ſtatu deiciat lugubre hoc ſpectaculū, mœſta, atrataq; cohors, tuus FRANCISCE Dux magne luctus, regia illa imago, quæ quot gerit veræ, ſolidæq; virtutis indicia, tot animo, intimisq; ſenſibus acerbiſſima infligit vulnera. huc accedit nobiliſſimæ gentis, ampliſs. Ciuitatis Etruriæ regni (verius dicam) totius Italiæ, chriſtianæq; relligionis calamitas. quæ ſummum ſuæ dignitatis auctorem, optimum parentem, ſapientiſſimum gubernatorem, eximium decus, fortiſſimum propugnatorem deſiderat. quibus publicis dānis ita perturbor, vt meā, propriamq; cladem, qui optimi patroni, meæq; dignitatis auctoris interitu omnia amiſi vix ſentiam. Sed in tanta rerum acerbitate vnum illud me præcipuè conſolatur, quod animo iā longe proſpicio, mihique videre videor eum, quē vita mortali functum hodie lugemus, quem ſemper deſiderio proſequemur, in omnium mortalium memoria ſemper vigere, perquè omnium ora omnibus ſeculis volitare; & beatiſsimas illas ſedes, ac ſempiternas, quæ pijs, beneque de humano genere merentibus debentur incolere, vnde nos nunc reſpicit, mihiquè ſuas laudes recolenti etiam adeſt.

Is

Is enim ille fuit, eaque illius ſtudia, virtutes, factaq́ extiterunt, vt nobiliſsimorum operum, verarumq́ virtutum exempla; regendorumque populorum rationem, omniſque honeſtisſimi ſtudij imitationem ab eo petant neceſſe ſit, qui aliqua honeſtate ducuntur; & illum ſuis meritis, officijſque dignam mercedem a Deo optimo maximo accepiſſe oporteat. Utinam autem, quemadmodum ea, quæ me dicere oportet veriſsima eſſe intelligo, ita mihi oratione conſequi liceat: quamuis hoc quidem vix optabile ſit. quotus enim quiſque quamuis eloquentisſimus; magnaque memoria vna die illa omnia oratione complecti posſit, quæ me breuisſimo temporis ſpatio percurrere oportet? Enitar tamen, ſed ſumma tantum carpam. Illud autem in primis optimi viri mihi monendi eſtis, vt quotieſcumque de hoc noſtro aliquid me dicentem audietis ſemper maius; quam quod verbis explicatur, vobiſcum animo cogitetis. hæc enim magnarum rerum natura eſt, vt quæ ab animo optimo, beneque inſtituto proficiſcantur, extra ſemper minora appareant; & verbis explicata, auribuſque percepta inferiora videantur. Nullis enim verbis, nulloque artificio res præclara tam ornari, quam propria luce fulgere poteſt. Nos vitam optimi principis, quæ vndique eſt laudabilis nude, ſincere, ſine fuco explicabimus atque ante oculos exponemus. Uos ſingula, quæ à nobis dicentur ex ſua dignitate, grauitateque perpendetis. Hanc enim veram germanaq́ optimi

principis laudem eſſe putamus, atq; illius moribus con ſimilem. qui in omni vita rebus præclaris gerendis veram, atque expreſſam gloriam conſequi, quam verbis adumbratam illius imaginem aucupari ſemper maluit. Quod ſi admirabilia hæc, & vix credibilia quibuſdam videbuntur, quod ſecus eſſe non poteſt: ego enim qui illa mecum in memoria relego; qui pleraq; illorum vidi, quibuſdam etiam interfui, ſatis ſane mirari non queo, ij ſecum animo reputent quanta illa, & quam pulchra in animo generoſo, rerumq; maximarum feraci fuerint; tunc profectò intelligent qualis, quantusq; COSMUS MEDICES fuerit. Vos, vos appello clariſſimi viri: qui aliquando illius miniſtri, animiq; ſapientiſſimi interpretes fuiſtis, illoq; præeunte res maximas tractaſtis, vos mihi horum, quæ dici oportet teſtes volo. Vereor enim ne pleriq; hæc à me fingi, auribusq; principum virorum dari, laudandiq; conſuetudini exiſtiment. Sed veſtro teſtimonio fretus iam ad ea aggrediar, quæ huius propria ſunt, quem mortuum lugemus, multorum adhuc vigenti, aut certè non refragante memoria. Illud autem primum in hoc Principe laudando mihi maxime laudabile occurrit. quod ea, quæ ad cæteros mortales decorandos, ornandosq; aliunde vocari ſolent, illa omnia ab eo ſe illuſtrari, nobilitariq; intelligunt. ipſa enim prouincia Etruria, quamuis multis nominibus celebretur, quod antiquiſſimis temporibus multis ſeculis magnæ Italiæ parti imperitauerit, quod Galliam cisalpinam expulſis hoſti

lu

bus vſq; ad Alpes coloniis occupauerit, quod mare ſuperum, atque inferum a ſe nominauerit; quod Reges, populosq; fortiſſimos procreauerit, quod nunquam externis nationibus ſeruierit, quod cum acerrima Romanorum gente continenter pro libertate longum tempus fortiſſime bellum geſſerit, quod ea deinde in ſocietatem adſcita potuerit Romanus populus vniuerſum pene terrarum orbem ſubijcere, maxime tamen gaudet hoc tempore maximoq; decori ſibi eſſe cenſet, ſuosq; honores multis modis ſibi debitos referri, quod COSMUM MEDICEM *viderit a ſe procreatum, ſuiſque opibus fultum, propriaque virtute nitentem breuiſſimo curſu ad regalem apicem aſcendiſſe. quid de patria hac florentiſſima loquar? quæ non tantum ſe iactat, quod a Romano populo originem duxerit, quod externis nationibus, atque alienigenis numquam ſeruierit, quod late imperium propagauerit, quod armis, opibus, viris, nobiliſſimiſq; artibus ſemper claruerit, quam quod lumen hoc in totum terrarum orbem effuderit. quo ipſa Italia ſuis dotibus, per ſe ſatis illuſtris magis magiſq; illuſtraretur. quid de clariſſima* MEDICUM *familia? quæ ſuis virtutibus, ciuilibusq; opibus, populiq. beneuolentia ad culmen ciuilis dignitatis euecta, quamuis multa habeat, vnde merito celebretur, nihil eſt tamen in omni gente, de quo magis, & iure optimo glorietur, quam quod poſtremis his temporibus in maximo ciuitatis, atque adeo ipſius Italiæ periculo e ſuo ſinu hunc principem dederit, cuius ſapientia, & for-*

titudine

titudine factum eſt, vt conſtituto ciuitatis ſtatu, hoſtibus profligatis, Florentina ciuitas, atq. omnis Etruria ſuis bonis ocioſe tranquille ſine vllo hoſtium metu perfrueretur. vidit quidem auorum, patrumq; noſtrorum ætas principes in ea familia viros Italiæ lumina Coſmum illum priſcum, Petrum, Laurentium illuſtres quidem, & inter reliquos ciues inſignes, tum Leonem Decimum, Clementem ſeptimum Pontifices ex eadem gente maximos. quorum opera egregia quidem illa fuerunt, & laudabilia, ſed haud cum hoc, de quo loquimur conferenda, quod res ipſa paulopoſt indicabit. Sed ad hunc, de quo loqui inſtituimus propius accedamus. Hoc quidem inter omnes conſtat, & re, & ratione plerumque comprobatur, e generoſo ſemine, bonisq; parentibus optimos filios procreari. Ex eadem enim Medicum ſtirpe, quæ clariſsimorum virorum ſeminarium fuiſſe perhibetur, iampridem a IOANNE Coſmi prioris patre, Laurentio eiuſdem Coſmi fratre auctore, altera familia ducta eſt altera opibus, ſuaque modeſtia, ſpecie quidem humilior, ſed animis, & generoſitate non inferior. In qua optimi ciues ex antiqua diſciplina ciuitatis, publicæq; dignitatis amatores extiterunt. ex hac fuit Ioannes auus huiuſce COSMI, quem nunc lugemus, ſemper deſiderabimus: fuit inquam Ioannes qui primis ſuæ iuuentutis annis, cũ Galli in Italiã irruperunt, duriſsimis Reip. temporibus patriæ optimã operam nauauit. hic miſeratus aſflictas opes Catherinæ Sfortiæ, quæ duarũ in Flaminia vrbiũ imperio deiecta erat, & nobilitatẽ generoſæ fæmi-

fœminæ, & magnos animos admiratus viduam duxit vxorem, ex qua filium ſuſcepit eodem nomine: ipſe interea iuuenis mortuus eſt. qui filius, vt generoſis parentibus procreatus ſtatim adoleſcens ægregia nobilitatis, & fortitudinis cuiuſdam heroicæ indicia præbuit. Cuius virtutem ſuſpiciens Iacobus Saluiatus magna nobilitate, & ciuilibus opibus, qui Lucretiam Laurentij Medicis filiam Leonis Decimi Pontificis maximi ſororē in matrimonio habebat, Mariam filiam ex multis ſpecie, & eximia virtute inſignem illi vxorē dedit. ex quo coniugio paulopoſt hic COSMUS eſt editus; quem illi quidem nomine prioris Coſmi appellarunt. quod pie ab illis cogitatum, vt preſtantiſſimi ciuis, & patriæ parentis publico decreto appellati memoriam referrent altiori conſilio & quaſi diuino factum res ipſa indicauit. Hunc enim quem COSMUM vere appellarunt columen patriæ, firmamentū Etruriæ, decus Italiæ, & totius orbis terrarum fore ornamentum ſignificarunt. Eſſet hic locus nobiliſſimi proceres, vt aliqua ex multis de Iohanne patre à nobis dicerentur: ſed tot illa ſunt, atq; ita egregia, quæ in militia edidit facinora, vt difficile ſit pro dignitate pauca referre. Nec.n. alium inuenietis, qui paucioribus annis toties manus conſeruerit, toties hoſtes ſuperauerit, tot munitas vrbes expugnauerit, parua manu maiores hoſtium copias profligarit. qui adoleſcens equeſtrem militiā Dux exercuit; mox Italorum fortiſſimorum militum legioni præpoſitus italicam gloriam in rebus bellicis, iamdiu iacentem non ſolum excitauit, ſed confirmauit, atq; auxit.

Qui ſi diutius vixiſſet,ea ſuu hominis virtus,ea in illū for
tiſsimorum militum propenſa voluntas, ea tractandorū
armorū peritia,ea in maximis Italiæ calamitatibus, bar
barorūq; incurſu occaſio,vt facile illi fuerit,cōſentientibus
omnibus bonis,confluētibus ad illū fortiſsimis militibus Ita
liā à multis incommodis,& cladibus,quæ illā deinde diu ve
xarunt,liberaſſe. In quā curam cum incumberet acrius,
hosteſq; crebris prælijs ſaiigaret,quomodo illos vinci eo tē
pore maxime oportuit(proh dolor) tormēti minoris vul
nere prima iuuētute moriens illis tranſitū faciliorem reli
quit.(Nos miſeros)quanto deinde auxilio caruit Italia?
quāta gloria noſtra militia? quāto pſidio chriſtiana reſp.?
nemo.n.poſtea inuentus eſt,qui italicū robur tam bene re
gere,pro dignitate ductare,diſperſam nationē cogere,&
congregare,aut ſcierit,aut potuerit. Sed tamen nō peſsi-
me nobiſcū eſt factum.eius.n. virtutis quam oēs interijſſe
exiſtimabant ſemina in filio,quem non multo poſt ſalutē,
& gloriam patriæ afferre oportebat,nobiliſſima ſtirpe in
genita relicta ſunt,quæ per aliquod tempus delituerunt.
Puer.n.COSMUS fortiſs. patre orbatus ſub cuſtodia
lectiſsimæ matris,generoſi animi,& dignitatē familiæ,&
rem,& decus paternum ſeruauit. vt optimis artibus inte
rea erudiretur,& ea omnia,quæ nobiliſſimū adoleſcentē
decent,& ad gloriam,& ad maximas res natū ex dome
ſtica ſcilicet diſciplina cōpararet. quæ ætas puriſſime ab
illo peracta,omnium ciuiū ora in ſe cōuerterat. Nulla.n.
virgo ſub cuſtodia ſeueræ matris tam integra,tam incor
rupta,tam caſtis moribus vnquam fuit atq; is, qui longe

ab omnibus vrbanis voluptatibus, in quas illa ætas procli uior eſſe conſueuit, litterarum latinarum & græcarum ſtudiis incumbebat; aut ſi ruſticano ocio aliquando oble-ctaretur venatu, piſcatuq; ſibi indulgebat. Interea gra-ue illud facinus, & ciuitati periculoſum ab illius conſan guineo eſt editum, periculumq; erat ne nobiliſsima ciuitas in aliquod graue malum incideret; tunc in maxima rerũ perturbatione, cum principes ciues Duce amiſſo, quaſi te nebris circumfuſi non ſatis diſpicere poſſent quomodo la-bentem ciuitatem ſuſtinerent, illis diuinitus ob oculos lu men nobiliſsimi adoleſcentis ex eadẽ Medicea familia eſt oblatum, qui vnus Reip. morbos omnes ſanare poſſe vide retur. illum. n. in Principem ſuæ ciuitatis delegerunt, il li auctoritatem Reip. gubernandæ, regẽdæq; tradiderũt. quod factum illorum ſapientiam, & COSMI nobilitatẽ & virtutem omnibus palam fecit. cenſuit. n. ſapientiſsi-morũ ciuium ordo vnum hunc labenti Reip. præterea ne minẽ auxilium ferre poſſe. quod quidem illos minime fe-fellit. vix. n. credibile eſt in adoleſcente duo de viginti nõ amplius annos nato, qui antea nullum vnquam publicum munus per ætatẽ attigerat, ac ne cogitauerat quidẽ, quan ta ſtatim omnium rerum mutatio ſit facta, inq; eo illud eſt confirmatum, quod à ſapientiſsimis auctoribus memo riæ eſt produtum, magnas habere vires ex generoſo ſemi ne eſſe procreatum. Ut enim Princeps Reip. eſt appella tus, ſalutatusq;, cæteris omiſsis ciuitati confirmandæ, quæ grauiſsimo illo caſu concuſſa erat ſe totum tradidit; in qua multi erant rerum nouarum, & immoderatæ

 liber-

libertatis cupidi. Magiſtratibus .n. tum vrbanis, tum ijs, qui prouincijs, & municipijs præerant, quarum nonnulla iam inteſtinis ſeditionibus agitabantur, alia ſpe nouarum rerũ arrecta erant ſtatim imperauit, vt ex antiquo inſtituto ius dicerent, omnibus optima omnia pollicerentur; nihil in Rep. niſi perſonam Principis eſſe mutatum ſignificarent. Cumq; multi ciues varijs locis à prioribus magiſtratibus ablegati exulare coacti eſſent, omnes in patriã reuocari, & ciuitati reſtitui, qua deiecti fuerant, decreto publico voluit. quo facto multorum ſibi beneuolentiam conciliauit, Reſtitutis enim patriæ ciuibus ex æquo omnibus libertate, ciuitateq; fruendum eſſe oſtẽdit. Sederat nihilominus in vrbe magna animorum perturbatio. multi etiam foris erant potentiores, qui conſilium initum de principatu COSMO dando improbaturi videbantur, & ciuilibus armis ſe remp. nondum conſtitutam conuulſuros minabantur. Illud etiam pergraue, & Reip. & libertati periculoſum id temporis accidit. Arx enim, quam paulo ante Alexander Medices in vrbe cõſtruxerat, quam COSMO tribui ſtatim oportuit, ab Alexãdro Vuellio, qui armis ciuitatis præerat occupata eſt, & CAROLI V. nomine ſuo præſidio eã ſe defendere profitebatur. Quod is etiã fecit, qui arci maritimæ, portuq; tuendo ab eodem Alexandro præfectus fuerat. COSMUS igitur cum multis vndique difficultatibus impediretur, conſilio prudentiſſimorum ciuium, quos ille ſibi adſciuerat, ad Cæſarem ſtatim miſit oratorem rogatum, vt communem cauſam tueretur. ſe

enim eadē fœdera, quæ cum ciuitate illi fuerant, eademq; officia eſſe obiturum: fore enim non minus ſe Principē, vt Florentinorum opibus ad comunes hoſtes repellendos vteretur. Iam.n. auditum erat Romæ, & alibi quoſdā ciues eſſe commotos, Florentiamq; aduentare; periculumq; erat ne ex ciuili diſſenſione ad arma veniretur. milites igitur atq; arma parare, Cæſarianiſq; opibus, quæ illi ſtatim præſto fuerunt, fultus minas aduerſariorum negligere. Quo tempore difficile dictu eſt quot, quantiſq; anguſtijs vndiq; premeretur. In vrbem .n. confluxerant omnes penè cæſarianæ factionis Principes, qui opulentiſſimæ ciuitatis imperio, atq; opibus inhiabant: res pecuniaria in ciuitate cōmota difficulter explicabatur. ille tamen multa prudentia nitens, & publicæ beneuolentiæ inprimis ſtudens omnibus ſatisfaciebat; ex æquo omnibus ſua iura impertiebat, conabaturq; omni ſtudio eò rem deducere, vt quod ſibi vtile, atq; honeſtum eſſet, idipſum Ciuitati, municipijs, omnibuſq; populis ſibi ſubiectis vtile, atq; honeſtum videretur. Qua re breui eſt factum, vt beneuolentia publica, miro quodam modo potiretur: quod paulo poſt ab omnibus aperte eſt cognitum. Cum enim quoſdam factioſos ciues aperte bellum moliri, copias parare, Florentiam armatos contendere auditum eſſet, tantum ſtudium omnis penè populi in COSMO colendo, auxilijs fulciendo, pecunia ſubleuando fuit, vt quod diuinitus factum multi exiſtimarunt, nullo penè negocio hoſtes ad Montem Murlium breuiſſimo tempore à Cæſarianis auxilijs, Florentinoq; milite, victi profligati plures

res

res ex his capti ſint; & pene omnes auctores tumultus in poteſtatē COSMI, quem pauloante eludere, & pro nihilo habere ſolebant deuenerint. Quo loco admirabile dictu eſt cum nuncio audito COSMVS ad Deo gratias agendum templum adiſſet, quanta ciuium multitudo ad illum ſalutandum confluxerit, & ad Deo de victoria gratulandum, & quam totius populi lætis acclamationibus exceptus ſit. ac iure quidem. Ille enim dies maximorum bonorum principium fuit, atq; huic ciuitati, ipſiq; Etruriæ ſalutem attulit. inſtabat enim hinc, atq; inde periculum, ne prouincia hæc diuerſis factionibus, quibus iam laborare incœperat, externiſque armis laceraretur, & diſtraheretur. Nunc adoleſcētis principis prouidentia, atq; conſtantia, primiſq; illius auſpicijs, & paucorū pœna, malum, quod ſerpebat latius compreſſum, atq; adeo extinctū eſt. Operæpreciū eſt audire quanta modeſtia, quāta manſuetudine, atq; adeo miſericordia in victoria ſit vſus; multis.n. ex captis grauiſſimā pœnam remiſit, alijs indulſit, quoſdā dimiſit. Hinc aūt longe expeditior gubernādi, regendiq; imperij ratio eſt facta. magnam.n. illi victoria auctoritatem attulit. Multi qui nouarū rerum ſpe arrecti erant in officio permanſerunt, conſentiente præſertim ciuitate, cuius opes in Italia maximæ habebantur. Ipſeq; Cæſar virtutē, fortunamq; principis admiratus multū in illius prudentia ſpei ponere incœpit, illiusq; opes atq; arma ſibi maximo auxilio fore exiſtimauit. COSMVS igitur ingenti illa cura leuatus, totū ſe in adminiſtrationē reip. tradidit; ritusq; illos reip. priſcos

ſcos, conſuetudinemq́ in diſtribuendis honoribus, magiſtratibusq́ mandandis, omniq́ Rep. temperanda non ſolum retinuit, ſed diligentius digeſſit, vtq́ ſine vlla fraude fieret ſumma diligentia cauit, ita tamen, vt ij, quos nobiliores vrbes regere, muneraq́ in rep. maiora obire oporteret, ſuo principumq́ ciuiū iudicio, atq́ arbitrio relinquerētur. Iam vero quod antea negligentius factum fuerat publicas pecunias, omnemq́ illarum rationem, quibus præcipue imperia nituntur, ita nouit, ita perſpectā, cognitamq́ habuit, atq́ expeditā, vt nemo paterfamilias in re ſua familiari tuenda tam fuerit, atq́ ille accuratus. & quod in regendo imperio, iureq́ dicendo præcipue fieri oportet, homines ſapientiſs. qui communia, propriaq́ ciuitatis iura optime callerent, quique alijs iudicio, atq́ acie ingenij præſtarent apud ſe habuit, quorum conſilio grauiſsimæ cauſæ, litesq́ publicæ, priuatæq́ dijudicarentur, decideren-turq́; quamuis ipſe iuuenis fuerit naturali quadam æquitate imbutus, vt multo melius ſæpe vno verſiculo res inuolutas explicaret, quàm multis paginis ij, qui in eo genere ſapientiſsimi habebantur. Multa hoc loco conſulto prætereo. ad maiora enim oratio properat. malo .n. ex his, quæ euenerunt, quæ omnibus admirationi fuerunt, ſemperq́; erunt, qualis, quantusque hic noſter Princeps fuerit, quam illius ſingulis factis, inſtitutiſque referendis cognoſci. Quæ enim omnibus ſunt palàm maiorem habent admirationem; hæc in arcanis animi latent, & quod non ita apparent, non æque fides illis habetur, nec mouent; recte autem facta; & ſequel-

& crebro iterata conſilia optima fuiſſe demonſtrant. Cum autẽ nihil illi antiquius eſſet quàm ſuis ciuibus morem gerere, qui nihil magis cupiebant quàm vt ciuitatis ſtatus quam maxime fieri poſſet confirmaretur, id autẽ filijs procreandis, qui imperio ſuccederent optime euenturum ad Eleonoram Petri Toletani Principis in Hiſpania viri, tunc regni neapolitani proregis, conſilijſq; Cæſaris, atq; animo intimi filiam applicuit animum. quamuis multi eſſent tunc Principes, qui ſibi illum generum poſtularent. recte .n. factis, beneq; regendo imperio maximam de ſe commorat expectationem; vt Reges omnes, omnes Reſp. populi omnes, cuncti demum mortales ab illo oculos nuſquam deicerent. Illam igitur duxit vxorem; quod maximo vſui ſibi illam affinitatem etiam fore putabat, & propter regni neapoletani opes, & copias, & propter Soceri prudentiam. ille enim penè ſolus eo tempore ſua auctoritate res hiſpanas in Italia ſuſtinebat. Quæ nuptiæ plenæ dignitatis, ſempiternæ concordiæ, & optimis auſpicijs fuerunt. Si quidem quod primum mortales coniugio quærunt, pulcherrima, & venuſtiſſima ſobole, copioſaq; Eleonora virum beauit. quem ſibi, & illo, & formæ dignitate, & morum ſuauitate, amoreq; mutuo ita deuinxit, vt nihil in toto terrarum orbe magis celebraretur quàm COSMI, & Eleonoræ coniugium. Plurimos filios peperit, primo partu puellam venuſtiſſimi oris, pulchritudiniſq; eximiæ, ſecundo marem, ſub cuius imperio nunc omnis Etruria beatiſſimè conquieſcit, alios ſubinde ea venuſtate; atq; oris ſpecie; vt hac

vna

vna re omnium Principum fortunas ſuperare COSMVS videretur. Principis autem filij ortus optimã patri ſpem attulit; quod Cæſar illi pollicitus fuerat, fore vt arces breui recuperaret. cui rei optimam ipſa tempora etiam præbuere occaſionem, & ſpectata COSMI fides, & plurima in Cæſarem collata beneficia. ſua enim auctoritate, atq; opibus Senas vicinam vrbem, quæ ciuilibus diſcordijs fluctuabat, periculumq; erat, ne à Cæſaris auctoritate aliquando deſciſceret, in officio continebat; eaq; omnia, quæ moleſtiam Cæſari, cuius potentia in Italia multis officiebat, aut ſuſpecta erat, quaſi ex altiſſima ſpecula proſpiciebat. Quibus officijs adeo ſibi illũ præpotentem principem, & acerrimi iudicij virum deuinxerat, vt cum in Belgas properans per Italiam Genuam veniſſet, ibiq; illum COSMVS ſalutaſſet, illius prudentiam ita eſt admiratus, vt arces petenti ſtatim reddiderit; multisq; verbis ornatum à ſe dimiſerit. & quod grauiſſimis iniurijs prouocatus bellum inferre Galliæ regi properabat, pecunia COSMVS militibus & ducibus illum iuuit. Quod quidem factũ de arcibus adeo Florentinis ciuibus gratum fuit, vt libentiſſime magnam pecuniam breui tempore expedierint, ipſum COSMVM redeuntem inſigni honore, plauſuq; exceperint. atq; hoc maiorem auctoritatem ſapientiſſ. Principi adiunxit; atq; alacritatem, ſtudiumq; ad bene de ſua ciuitate, deq; omni Italica natione promerendum addidit, vt nihil magis cogitaret, quàm quomodo patriam clariorem redderet, atq; honeſtiorem, opibusq;, & omni genere ornamen

*torum illuſtraret, cæteraſq́ vrbes ſuæ ditionis tutas ab ho
ſtiũ impetu præſtaret, & illarũ cõmodis, & ſaluti proſpi
ceret. Vrbem igitur antiquiſſimã Piſas, & nobiliſſimã,
quæ antea incuria ſuorũ ciuium, & eorum negligentia,
quorũ in manu fuerat penè collapſa erat, & infrequentia
colonorum laborabat, quòd locus minime ſalubris eſſe pu
tabatur, non quidẽ ſoli, aut cœli vitio, ſed colentiũ negligẽ
tia recreauit. perpurgatis.n. atq; altius depreſſis foſſis, a-
quiſq. ſtagnantibus demiſſis, vt ſaluberrimus eſſet. mul-
toq; fructu dominos ager iuuaret effecit. quoq; colentiũ fre
quẽtia melior ẽt fieret domicilium diſciplinarũ, bonarũq;
artium in illã vrbẽ reuocari iuſſit, ædeſq́ ampliſſimas ad
honeſtos adoleſcentes alẽdos publicè, qui inopia preſſi per
ſe bonis artibus operã dare non poſſent ædificauit, atq́ om
nibus rebus ad cõmode vitam degendã inſtruxit. Et con
uocatis vndiq; magnis præmijs, gratiaq; inuitatis doctiſſi
mis hominibus, qui publice philoſophiã, medicas artes, &
iuris ciuilis rationẽ, atq; omne bonarum literarũ genus
profiterentur, magna diſcipulorum, honeſtorũq; virorum
copia vrbẽ auxit, & decorauit. atq; ipſe cũ omni familia,
atq; aula ſingulis annis multos menſes illam coluit. Qua
cura, ſtudioq́ breui eſt factũ, vt nobiliſſimæ vrbi ſua ſpe-
cies redderetur. & vt frequentia nobilium virorum, &
negociatorũ, omniſq́ generis hominum augeretur, atq; ho
neſtaretur. Cumq; Arnus fluuius longiori amfractu na
uigatiõnẽ ad illam vrbẽ tardiorem, difficilioremq́ redde-
ret inciſis quibuſdã locis, mutatoq; alueo breuiorem, expe
ditioremq; curſum flumini dedit. Arretiũ vrbẽ, et ipſam*

nobiliſſ. atq; antiquiſſimã, multarum rerum copia fœlicẽ vt eſſet imperij propugnaculũ, muro validiori muniuit, & ciuiũ ſaluti multis modis proſpexit. Iam vero Piſtoriũ, omnemq; illius ſociæ vrbis ditionem cũ montanã, tùm cãpeſtrem inteſtinis diſcordijs, atq; adeo mutuis cædibus, et immanitate iã inueterata quaſi ſemper ſæuientẽ ita confirmauit vt honeſtiſſ. ciues ſine vllo metu patria, & ſuis bonis fruantur, & optimi Principis inſtitutis ſeruãdis ſe tutos, beatoſq; vbiq. prædicẽt. Plura mi hoc loco præterire neceſſe eſt, ad alia.n. et maiora me reuocat veſtra expectatio ornatiſſ. viri. De toto aũt hoc genere breui dicam nullam in magno imperio eſſe prouinciam, nullũ municipiũ, nullum oppidum, nullum vicum, nullùm dixerim locum tam vilem, atq; abiectum, quin ſe optima fuiſſe ſemper cõditione ſub hoc Principe fateatur. Qua æquitate atque adeo manſuetudine multi ex finitimis regionibus ſibi illũ principem exoptarunt. Et ſanè quid ab optimo principe peti, & optari poteſt, quod ab hoc non ſint conſecuti? ab hoſtibus tegi, æquũ ſibi ius dici, dignitate augeri, ſe, familiã, liberos ab omni iniuria; dedecoreq; defendi, re frumẽtaria cum ſit opus leuari. Hoc eſt.n. quod populos beatos reddit, & ſuorum principũ ſtudioſos. Nam quod ad rẽ militarẽ pertinet, quo vno prouinciæ, vt ſuis bonis frui, et ocioſe degere poſſint egere vidẽtur, vix verbis explicari põt quantũ in ea re ſtudij, diligẽtiæq; poſuerit: res.n. eſt ardua, atq; oĩum ꝑfecto difficillima, ita aĩos armatorũ iuuenũ cohibere, ita legib⁹ tẽperare, vt iniuria abſtineãt, alteri pareãt, ſibi alios ꝑlatos facile patiãtur, vt nulla ĩter mili-

 tes rixæ

rixæ, nullæ maiores ſeditiones excitentur. Quod factũ eſt à ſapientiſs. principe; atq; ita factum, vt dignitati illius hominum generis legibus, atq; inſtitutis proſpiceretur, & aliorũ iura non violarentur; & ipſe magno fortiſsimorum militum numero, & fideliũ, & optimo genere inſtructus, quotieſcumq; opus fuerit, & ſuos fines tueri, & hoſtibus terrori, et amicis confœderatisq; principibus præſidio eſſe potuerit. Iam vero quanta in Deũ pietate fuerit, quàm ſanctè, quàm ex inſtitutis ſanctiſsimorum virorũ res diuinas coluerit, ita omnibus palàm eſt, atq; ita teſtatũ vt in hoc genere non multũ morari oporteat. In omnibus enim quæ ad Pontificũ auctoritatem pertinent ſemper paruit, ſe obſequentem præbuit, auxilio iuuit, ſuas copias, ſuas opes illis ſemper obtulit, exhibuit; miniſtriſq; illorũ ſemper paruit, ſuaq; omnia illorum cõmodis poſthabuit. Cumq; illa Germanorum lues de chriſtiana relligione cũ Pontifice Romano diſſentientium latè graſſaretur, multorumq; animos, vel errore, vel vitio inuaſiſſet, nihil per totã vitam magis cauit, quàm ne contagione illa ſui ciues inficerentur: patria.n. inſtituta, decretaq; ſeruari vbiq; ſemper voluit. coactusq; aliquãdo eſt, cũ negligentius res ſacræ ab his, quorũ curæ commendatæ erant, curarentur, Paſtoris officio etiam fungi. nihil.n. antiquius habuit ille Princeps, quàm pure pietatem coli; res ſacras integrè, ſancteq; tractari, Deo in omnibus honorem tribui; virgines illi addictas ab omni iniuria, dedecoreq; integras ſeruari, ciuitatẽ ab omni flagitio perpurgare: poſtremo ſuo, ſuorumq; omnibus pietatis, pudicitiæ, æquitatis exemplo eſſe.

eſſe. Finem nunquã faciã optimi Principes, ſi referre velim quoties in annonæ caritate, reiq; frumentariæ anguſtijs, quod propter finitima bella, & hoſtium claſſes ſæpe accidit, quã oportuit, infimã multitudinem fame laborãtem pauerit, ſacras virgines quæ Deo concluſæ ſeruiunt frumento, omniq; ope iuuerit, & illarũ cõmoda auxerit; & ciuibus inopia laborantibus multis modis ſubuenerit. Qua pietate (vt arbitror) factum eſt, vt ſummi Dei fiducia, & ſua conſcientia fretus omni periculo operto, atque aperto ſe ſemper explicuerit, hoſtes ſæpè vicerit, de illis triumphos duxerit, amicis præſidio, patriæ ſaluti, & decori fuerit, & poſtremo maiori imperio, regaliq; dignitate auctus, vitam ſanctè, piè cum maxima dignitate traduxerit. Duas. n. ille ſibi vias ad verã, ſummamq; gloriam muniera t, alteram vt Cæſari gratiam ſemper referret, atq; vbiq; illius rebus præſidio eſſet; alterã vt chriſtianorũ hoſtibus, & his, qui relligionis cauſa omnia turbare cupiebãt ſe infenſiſſimũ aduerſarium ſemper præberet, quod multis locis, & temporibus re cõprobauit. Cum. n. ad Carinianũ oppidum quod Galli validiſſima manu oppugnabant collatis ſignis cõcurſum eſſet, Hiſpanæq; acies, Germanorumq; phalanges à Gallis victæ, profligatæq; eſſent, magnumq; inſtaret periculũ, ne Cæſariani, quod vnũ maximè moliebantur Galli, Mediolano excluderentur, Petruſq; Strozza militem Italũ cogeret, breuiq; irrupturus videretur. COSMUS in tanto Cæſaris periculo ſuas copias equeſtres, pedeſtreſq; duce Rodulfo Baleonio ſubſidio miſit; quarum operã præcipuè factũ eſt, vt galli-

lici

ſici hoſtes profligarentur, & ſpe Mediolano potiundi penitus caderent. Eodem pene tempore cum Turcarum claſſis ad herculeum portum ditionis Senenſium, quem à Cæſare defenſum oportuit appuliſſet, oppidum diripuiſſet, incendiſſet, arcemq; tormentis æneis expugnaſſet, Orbatellumq; munitum natura oppidum, quod propè erat iam Turcæ adorirentur, preſtò fuerunt COSMI copiæ. quæ, vt à Turcis conſpectæ ſunt, relictis locis quos ceperant ſtatim abierunt. cuius etiam auxilio calamitatem, quam eadem claſſis inferre parabat Populonia, & Plumbinum oppidum euaſerunt. Quin etiam paulopoſt cum Neapoli ciuilis tumultus maximus excitatus eſſet, illeq; populus pene à Cæſare deſciuiſſet COSMUS quatuor millia peditum Piſas coegit, quæ ſtatim Neapolim claſſe auxilia mitterentur. quæ fama, vt peruaſit aures eorum, qui tumultus erant auctores, concitatæ illi multitudinis fluctus ſtatim ſedati ſunt; Cæſariq; ſua dignitas, atq; auctoritas eſt reſtituta. Quibus beneficijs impulſus Cæſar quod maximam inter chriſtianos Principes habet dignitatem ad equeſtre illud inſigne decus aurei velleris, cuius ipſe erat magiſter ſibi ſociū, ſodaleq; COSMUM adiunxit. quod niſi opibus ſummis, & maxima virtute Principibus non tribuitur. Illum.n. honeſtiſſimo ordini, & honori, & præſidio eſſe intelligebat. quod paulopoſt etiam expertus eſt. Cum.n. audiſſet COSMUS germanos Principes in multis rebus Cæſari obſtare, maieſtatemq; Imperatoriam conuellere, et piæ chriſtianorum religioni obuiam ire conari, illum magna auri vi, optimoq;

equitatu adiuuit. Mox cum Genuenſium res ob Fliſco-rum coniurationem in magno periculo eſſent, qui opibus Gallorum freti, poſſeſſione Italiæ Cæſarem excludere in animo habebant quanta alacritate, quo ſtudio copias pedeſtres, equeſtres, ne illa ciuitas à Cæſaris amicitia auerteretur comparauit? Quid dicam de triremibus ad Afrodiſium expugnandum miſsis? quod Turcæ obſtinatis animis defendebant. Quid? quomodo, cum paulopoſt Iulius Tertius bellum cum Gallis pro Parma oppido, cui Octauius Farneſius præerat gerere inſtituiſſet, hoſteſq; interea agrum Bononienſem diriperent, vaſtarentq; rem Pontificis ſubleuauit, tutatuſq; eſt? & hoſtium impetum laté graſſantium repreſsit? & Pontifici ſuam ditionem integram ſeruauit? Bononiamq; vicinam vrbem à maximo metu liberauit? Interea Senis magnus tumultus eſt excitatus. popularis enim factio, quæ antiquitus ſimultates exercebat cum ordine nobiliorum ciuium, qui Reipub. adminiſtrationem: publicaſq; opes Hiſpanorum auxilio qui vrbi præſidio erant ad ſe trahere credebantur; cum aliquot iam ex illis interfeciſſet, domos diripuiſſet, reliquos ad internicionem necare paraſſet COSMI vicini copiæ interuenerunt, miſeriq. ciues à manifeſto periculo ſunt defenſi, & Florentiam adducti, & tumultus repreſſus. Impetrare tamen à Senenſibus non potuit, vt Reip. ſtatus integer Cæſari reſeruaretur. Nam præfectum illius Senenſes paulopoſt, & præſidium Hiſpanorum ex vrbe dimiſerunt. Qua iniuria commotus Cæſar iam contra illos

bellum

bellum parabat, ſed precibus COSMI, qui ciuitatem amicã in multas calamitates incidentem miſeratus eſt, vix ab illo eſt impetratum, vt amicæ ciuitati, & proprijs ſeditionibus non malo in Cæſarem animo peccanti parceretur. Senenſibus aũt perſuaſit, vt præſidium Hiſpanorum admitterent. ſed ambitione quorundã, & malo conſilio poſt eſt factũ, vt in ea vrbe arx conſtrueretur. Qua indignitate, et Hiſpanorũ iniurijs Senenſes pene omnes, ſunt adeo concitati, vt ab Italis quibuſdam principibus; qui Gallorum partes fouebant, ſibi perſuaderi ſint paſſi: & conſilium occultè inierint, coniurauerintq; de Gallis in vrbem recipiendis. Cum.n. Hiſpani negligentius vrbem cuſtodirent, eſſentq; infrequentes; arx non abſoluta, nec inſtructa, ciues quidã Gallorum opibus ſuffulti, atq; auxilio repentè tumultuario milite vrbem inuaſerunt, et populo, plebeq; ſuffragante Hiſpanos abire coegerunt. In quam vrbẽ ſtatim vndiq. confluxerunt quot quot in Italia Gallis fauebant; qui omnem Senenſium ditionẽ, præter Orbatellum oppidum, quo confugerant Hiſpani quidam, & portus expulſis Hiſpanis occuparunt, & vrbibus omnibus. atq. etiam arcibus tradentibus Senenſibus Galli potiti ſunt. Quibus Cæſar cum vehemẽter iratus eſſet rogauit COSMVM vt bellum ſecũ contra illos ſuſciperet: quod renuit, nolebat. n. amicam Remp. perdi. Putabatq. ſi remiſſius illã iniuriam tuliſſet Cæſar, diſſimulaſſetq. breui fore vt Galli paulopoſt ſui odio ab eodẽ populo expellerentur. Bellum tamen Neapolitani regni opibus, atque armis per Petrum Toletanum illius regni

proregem inferri iuſſit. Quod quidem bellũ ita lentè, tar deque geri eſt cœptum, vt Gallis, qui imparati opprimi poterant ad expediendа auxilia, copiasq; parãdas ſit tẽpus datum, eoq; res deuenit, vt nec auctoritate Pontificis, nec COSMI Medicis opera res componi vllo modo potuerit, & Cæſarianæ copiæ, re infecta ad regnum ſuum defendẽdum à Turcarũ claſſe reuocarentur. Quo ſucceſſu Galli alacres alias res moliri parabant; auxilioq; Turcarum Iluam Inſulam, portumq; ipſius, atq; arces præſidio COSMI valido quæ munitæ erant ſpeculati, atq; inde reiecti impetũ ſuum in Corſicã tranſtulerunt, magnaq; illius Inſulæ parte potiti, bellũ, multo ante meditatũ inferre COSMO geſtiebant, vt neceſſe illi fuerit ſalutis ſuæ, defendẽdorũq; finium cauſa ad bellum, quod numquã antea tentare voluerat totis viribus aggredi. Cum.n. nec admonitionibus, nec precibus Senenſibus perſuadere potuiſſet, qui Petrum Strozzam receperãt, vt è ſuo ſinu Gallos pellerent, qui illorum libertatem opprimebant, vicinosq; principes regno ſpoliare, ac perdere cogitabant de bello illis inferendo cum Cæſare conſilium iniјt. quo tandẽ Senenſiũ Reſp. vel inuita ad Cæſaris partes rediret. Quod quidem bellum graue, & periculoſum COSMO Medici gloriã auxit. Cum.n. illius gerendi noſtro principi cura demandata eſſet tanta prudentia, conſtantia, ſtudio, tantisq; opibus rem confecit, vt paucis mẽſibus Senas, bonamq; illius ditionis partẽ Cæſari ſubiecerit. Quo bello, quod cum oſtinatiſſima gente, & cum acerrimo Duce eſt geſtum, nullum magis varium fuit. nam oppugnationibus, prælijs,

oppidorum expugnationibus certatũ eſt: & poſtremo totis viribus hinc, atq. inde copijs vndiq́; ex Hiſpania, ex Gallia, ex Germania, atq; ex tota Italia conuocatis æquo marte concurſum, victoriaq; ad illos, quorum cauſa erat iuſtior deuolauit. Nec. n. tantum de ſtatu Etruriæ certabatur. ſed de Neapolitano regno, quod paulopoſt inuadere Galli in animũ induxerant. ea autem victoria, omnis in Italia ſtatus Cæſaris eſt confirmatus. Nam Senæ longa obſidione, fameq́; perdomitæ, dimiſſo gallico præſidio ad Cæſarem redierunt. ac non ſolum Senis munitiſſima vrbe, multiſq; alijs oppidis atq; arcibus, ſed portu etiam ab illis valido præſidio munito, quò maximè ſe Etruriam tenere poſſe ſperabant, bellũq; renouare Galli deiecti ſunt; ipſeq́; Strozza amiſſis copijs inde citiſſima triremi vix e manibus effugit. Quo Etruria finibus expulſo res quietiores fuerunt. Hoc autem facto, vt antea dicebamus gloria noſtri Ducis mirum in modum eſt amplificata. atque eo magis, quod bellorum adminiſtrandorum laus nõ multum ab illo expectabatur. qui plerunq; domi fuerat, conſtituendiſq; in pace ciuitatibus, legibusq; temperandis, finibusq; regendis operam dederat. Sed eximio illi ingenio, rebuſq; maximis gerendis nato, atque exercitato non defuit etiam bellorum tractandorum ſollertia. Nã memoria tenaciſſima fuit, omniaq; egregia Imperatorũ facta, omnes bellorum euentus, omnes nationum mores, omnia principum conſilia, omnes aduerſariorum copias, pecunias, opes, omnes locorum oppidorumq; ſitus tam in animo habuit, atq; ij, quibus oculis ſubiecta erant.

*Quibus rebus factum eſt, vt cum domi maneret, omnia
tamen, quæ foris fierent ſpecularetur, ac præuideret, mo
neretq́; ſæpe ipſos belli gerendi miniſtros quid eos facere,
aut non facere oporteret. Quod cum ſæpe aliàs, tum ma-
xime eo tempore perſpectũ eſt. Cum. n. ad Marcianum
hoſtes ſua caſtra noſtris caſtris contuliſſent, noſtriq́; exer
citus Duces copias inde abducere cogitarent, vetuit ſapiẽ
tiſſimus Dux. breui. n. fore intelligebat, vt hoſtes multis
incõmodis victi inde diſcedere cogerentur, monuitq́; Ma
riniani Marchionem, quem ſuis copijs præfecerat, nimis
aliquando comunes belli caſus metuentem ne ab hoſtis la
tere vnquàm recederet; atq́; vt ille caſtra moueret, nulla
mora interpoſita occaſione optima confligeret. quod opti-
mo conſilio factum res comprobauit. Poſtridie. n. illius
diei totis viribus collatis ſignis concurſum eſt: victoriaque
pulcherrima parta, ne minimo quidem accepto incom-
modo, Cæſari ſua dignitas reſtituta, ſalus populis da
ta, COSMO gloria immortalis parta. Poſt enim
illam victoriam hoſtes ita animis conciderunt, vt nun-
quam deinde aperto marti ſe committere auſi ſint,
nullumq́; penè negocium fuerit oppida Senenſium,
partim vi, partim conſternatis hoſtium animis re-
cuperare. His autem rebus geſtis, cum ma-
ximus omni maritimæ regioni metus à Turcarum
claſſe iniectus eſſet. illa enim magno triremium nu-
mero, multaque celeritate ad defendendum Her-
culis Portum ferebatur: quam cum in eo expu-
gnando COSMUS præueniſſet, periculum erat, ne*

irata ad aliquem Etruriæ locũ incendendũ, diripiendũq; magno impetu raperetur. COSMUS igitur iuſſit ſuas copias Populoniæ praſto eſſe, quo putabat infeſtã claſſem appulſurã, nec illũ ſefellit opinio. cum. n. ad Plũbini portum turcæ in terrã exiſſet, lateq; oĩa popularẽtur, ipsamq; Populoniã tantum nõ manu captam teneret. Chiapinus Vitellius, qui armis præerat, phalange Germanica eã in Turcas fecit impreſſionẽ, vt illorũ quamplurimos interſecerit, alios trepidos ad triremes nando refugere coegerit, multis interea mari abſortis, quibuſdam ẽt captis. vt nunquã deinde vicinis locis ſe cõmittere auſa ſit; & quod nuſquam antea factũ fuerat de immaniſſimis hoſtibus glorioſa victoria parta, omnis maritima ora à grauiſſima peſte ſit liberata. Cum aũt alijs locis Cæſaris res nõ ita proſperæ fuiſſent, induciæ cũ rege Gallorum ſunt factæ, quas pauloposſt Galli fregerunt, magnoq; exercitu Guiſio Duce in Italiam miſſo, periculũ erat ne, præſertim adiũcto Petro Strozza, cuius conſilio plurimũ vtebantur rurſus Etruriæ bellum inferretur. hoc loco vix dici poteſt impeditiſſ. rebus, imparatis Cæſarianis quomodo COSMUS ſe, ſuasq; res expedierit: Senas Cæſari, Philippoq; Regi Hiſpaniæ, cui pater oĩum ſuorum regnorũ iura tradiderat ſeruarit, ipſosq; hoſtes ſibi peſtem molientes eluſerit, ac poſtremo Senarũ imperio, poſſeſſioneq; penè totius Etruriæ potitus ſit. Tanta aũt eo tẽpore opulentiſſimi Ducis erat ſapientiæ opinio, tantæ opes, tanta apud omnes mortales auctoritas, vt non ſolum ſe, ſuasq; res nullo penè negocio integras præſtare poſſet, ſed ad illum omnis penè Italiæ im-

periũ deuolui videretur, cui ſe ille ſociũ adiunxiſſet. Qua re motus Henricus Gallorũ Rex, cuius magnus exercitus tunc in Flãminia ſubſidebat, Etruriaeq. imminebat natam in matrimonium Principi filio obtulit. Quod renuit Dux. Ab amicitia.n. Philippi Regis, abduci nulla conditione volebat. Quo beneficio Philippus Rex, cum illũ iam Senarum defendẽdarũ, alendarumq; cœpiſſet tædiũ. multumq; COSMO Medici deberet, eum principẽ de ſe optime meritum, illius Ciuitatis munere, magnoq; totius ditionis Senarum imperio donauit, atq; honeſtauit, inque ea ciuitate eodem iure, quo ille eſſet optimo ſcilicet, & legitimo eſſe voluit. Quo beneficio ſibi COSMO deuincto facillimũ fuit Philippo Regi à Gallis, conſederatusq; regnũ Neapolitanum defendere, & hoſtium impetum retundere, & potius eludere. Cum aũt paulopoſt Galli ad ſuum Regem, regnumq; defendendũ in maximo periculo Italia cedere coacti eſſent, COSMI Ducis præcipuè opera, auctoritate, conſilioq; magna ex parte eſt effectum, vt conciliatis animis pax optima conditione Pontifici daretur. quo quidem beneficio nullũ maius in chriſtianã Remp. vnquam collatum eſt. Tunc.n. non ſolum pontificiæ ditionis oppida oĩa, omnes copiæ, omnis ager, omnia iura, ſed ipſa ẽt Roma à grauiſſimo periculo, quod illi imminebat defenſa, ac liberata eſt. Hoc.n. præter cætera ſibi ſemper faciendũ eſſe COSMUS propoſuerat, vt chriſtianã Rẽp. atq; ẽt ipſam Italiam, illiusq; Principes quantum fieri poſſet ab externis nationibus hoſtibusq; tueretur. Quod hoc eodẽ tempore Eſtenſes Ferrariæ Duces experti ſunt, qui-

*bus Philippus Rex bellũ indixerat. Quo cũ grauius pre-
merentur, nec diutius præpotentis Regis inimicitiã, & vi-
res ſubſtinere poſſent ad Ducẽ COSMVM confuge-
rũt, quẽ vnũ ſibi auxilio eſſe poſſe confidebãt. qui ea apud
Regẽ gratia, atq; auctoritate fuit, vt pacẽ honeſtiſſ. ab eo
Ferrariæ Duci impetrarit, grauiſſimoq; onere, belloq; pe-
riculoſo principes illos, prouinciãq; leuarit. Quoq; magis ſe
cũ in familiaritatẽ Regis, atq; adeo in amicitiã eos inſinua-
ret, filiã, quæ ſibi erat reliqua Alfonſo Ferrarien. Prin-
cipi in matrimoniũ tradidit: atq; ita magna Italiæ pars
maximo Gallorũ metu eſt liberata, qui ex eo tpe nuſquã
pedẽ in Italiã poſuerunt. Cũ aũt diuturno bello graui, et
vario, & multis locis in Belgis geſto Gallorũ res, opesq; eſ-
ſent penitus ꝓſtratæ, multi ex ꝓceribus capti, plures in-
terfecti, et qui reliqui erãt metu ꝑculſi, nec Hiſpaniæ Rex
bello victor diuturnitate illius, & rei pecuniariæ difficultã-
te victus poſſet diutius bellũ ſubſtinere, atq; alere, cũ maxi-
mi tandẽ Reges in pacẽ, in fœdera, in affinitatem optima
voluntate conueniſſent, Gallorumq; Rex omnibus oppidis
arcibusq; Senenſiũ ditionis, relictis quæ obſtinatis qbuſ-
dam Senenſiũ animis valido præſidio defenderat, ea om-
nia Philippus Rex COSMO ex fœdere, quod cum illo
ante percuſſerat, pollicitusq; erat tradi iuſſit. atq; ita
non ſolum Senarum, ſed ſua reliqua in illum oppidorum
iura tranſtulit, & confirmauit. Quo facto Senæ, quæ
grauiſſimis Gallorũ, Hiſpanorum, Germanorumq; præſi-
dijs diutius preſſæ fuerant ſemper fame, ſemper omnium
rerum inopia indigniſſimè laborarant ſunt recreatæ, om-*

nis

nis ager, omnis iuriſdictio ſuis ciuibus eſt reſtituta et poſt ſeptem annos (tot .n. interfuerant)cum interea nihil malorum cũ a Gallis, tũ ab Hiſpanis militibus non perpeſſæ eſſent tandem reuixerunt. Tunc .n. primum ſub æquisſimo principe illa ciuitas, quæ antea factionibus, & ſuorũ ciuium inueteratis diſcordijs penè interierat, iuſte, pie, honeſte, ſecure vitam traducere, & optimis inſtitutis parere cœpit. In qua re admirabilis fuit optimi principis volũtas, atq; ingenium. omnibus .n. iniurijs, quibus multis a Senenſibus prouocatus fuerat ex animo misſis omnes eodẽ loco habuit, omnes honeſtauit, dignos magiſtratibus, beneficijsq; plurimis ſubleuauit. Vrbes illorum ditioni ſubiectas, oppidaq; multis modis antea diuexata ab omni iniuria publica, & priuata defendit, vtq; proprijs militibus inſtructa eſſent, & ſuis curauit, atq; vt vno verbo dicã (ea fuit optimi Principis ſapientia) vt Senarum ciuitas, omnisq; ager ſeruandis optimis inſtitutis hodierna die vigeat, & præ Italicarum vrbium conditione beatisſima prædicetur. Vt aũt dignitate, atq. imperio auctior COSMVS, & opibus, quæ diuturno bello attritæ fuerant inſtructior, ita etiam ad melius de chriſtiana pietate, deq. omni Italia promerendum factus eſt alacrior. nihil autem magis princeps ille cauit, quam ne bella, tumultusq; qui in Italia præcipue illius opera extincti fuerant renouarentur, Pontificatus igitur illius conſilio conſentientibus maximis chriſtianæ reipub. principibus ad Pium Quartum eſt delatus, quem vnum omnium pa-

lapſum ſubleuare, atq; Italiã ab omni tumultu tutã præſtare poſſe oẽs credebant. Quod optimo conſilio factũ fuiſſe res ipſa paulo poſt ſignificauit. Cum.n. Germanica illa lues in Gallia multorũ aĩos inuaſiſſet, opesq; opulenti illius regni principum virorum animis, atq; armis diſſidẽtibus pene concidiſſent, quod vnũ videbatur grauiſs. illi morbo præſens remedium ſinodus vt cogeretur Tridentũ inſtituit, vt quæ vere, pieq; de chriſtiana relligione ſentiri oporteret, quomodo Deũ coli, quibus inſtitutis perſonas ſacris addictas vti ſanciretur. atq; oĩa hæc ex conſilio ſapientiſs. principis, qui quo proprius rẽ ipſam perageret, Romam ad Pontificem ſalutandũ profectus eſt. Qua in vrbe, quæ ſemper ſapientiſs. hominum copia floruit, vix dici põt eſt quantum oĩbus illius prudentia, modeſtia, pietas, auctoritas, eloquentia, mores, ſpecies deniq; illa imperio digna miraculo fuerit, vt Roma, per ſe ſatis oĩbus ſæculis clara, præſentia ſapientiſs. Principis maxime illuſtraretur. patres aũt illi, qui Reip. chriſtianæ præſunt quiq; hominibus probandis, rebusq; gerendis acerrimi perhibentur ſapientiorem Principem & magis omni decore, imperioq; dignum ſe vidiſſe vnquã affirmarent neminem. Interea cũ Philippus Rex bellum Turcis in Aphricam inferre decreuiſſet, claſſemq; magnam ex omni Italia, inſulisq. coegiſſet, eo quatuor triremes optime inſtructas auxilium miſit COSMUS. Sua.n. arma, ſuas copias, atq. opes ſemper Turcarum nationi infenſiſſimas eſſe voluit. Quod quidem bellum infælicuer geſtum chriſtianorum opes afflixit, duæ ex Florentinis triremibus captæ. Nullum tamen

men deinde bellũ cum chriſtiani nõis hoſtibus eſt geſtum a quo Florentinor. & Senen. Ducis auxilia abſuerint. perpetuas .n. inimicitias cũ his, qui chriſtianã Remp. conuellũt exercuit. Quoq; hoc melius p̃ſtare poſſet collegiũ e nobiliſs. iuuenibus confecit, quos equeſtri dignitate, militiaq; voluit eſſe inſignes, iiſdẽ, quo honeſtius vitã traducere poſſent dotes aſcripſit, Piſis ſedes dedit, triremes adiunxit, nullumq; aliud illorũ officium eſſe voluit, quã vt piè Deũ colerent, & cum chriſtiani nominis infenſiſs. hoſtibus p̄petuum bellũ exercerent. Quin ẽt quo maiori auxilio iis eſſent, qui cũ illis bellũ gererent, magnum ipſe triremium numerũ ſtruxit; atq; idipſum vt facerent potẽtioribus principib⁹ auctor fuit. viã, & rõnem illarum ornandarum, atq; alendarũ ẽt docuit. qua vna re fieri poſſe oſtẽdit, vt opulentiſs. cõis hoſtis copiæ vinci, ac profligari poſſent. Quod non multo poſt res ipſa oĩbus palã fecit, cũ ad Echinadas inſulas celebri illo prælio Turcarũ claſſis ornatiſs. ab Iohanne Auſtriaco, ducibusq; Venetis, duodecim triremibus Florentinis enixè rẽ nauantibus depreſſa victa, profligata, et magna ex parte capta eſt. qua victoria nulla vnquã ætas, nec magis oportunã, nec magis clarã vidit vnquã. & quod magis in eo laudabile eſt, et fortaſſe aliàs inauditum, ex animo obliteratis iniuriis oĩbus

tebat, rebus gerendis quam prudentiſsimus fieret, non ſolum domeſtica diſciplina, ſuoq; exēplo, atq; admonitionib' id facere inſtituit, ſed ſpectandis aliorum principum, nationumq; moribus, & conſilijs, atque inſtitutis, quibus plerunq; homines experientes fiunt, Romā ad Pontificē ſalutandum ire iuſsit, mox in Hiſpaniam ad Regem opulentiſs. officij.ſ. gratia viſendum. cui COSMVS plurimū debere ſe fatebatur, magna nobiliſs. virorū copia, & oīum rerū ornatu inſtructum dimiſit. in qua ampliſs. aula vix explicari verbis poteſt quantum adoleſcentis principis mores, ingeniū, modeſtia nō ſolū optimo regi, ſed oībus aulæ illius proceribus probata ſit. Quin ēt illum dignum cenſuerūt nobiliſs. matrimonio, quod vnū pater maxime cupiebat, vt decoraretur. Illi igitur fuit auctor Rex, vt ex filiabus Ferdinādi Imperatoris, qui illi erat patruus, quæ neptes fuerāt Caroli V. quæq; Maximilianum fratrem Imperatorem deſignatum habebant IOANNA vxor traderetur. quo ſibi vt animis, ita coniugio, ſanguiniſq; ſocietate optimū principē, & de ſe optime meritū; omnemq; illius familiā deuinciret. Ipſeq; COSMVS filio, quo ad oēm dignitatē, & ad res gerēdas alacriorē redderet, atq; inflāmaret, oēm Reip. adminiſtrationem maximi regni imperiū, opes, arma, oīa regnandi inſtrumenta cōmiſit. illiuſq; iuſſis, atq; inſtitutis oēs parere voluit. Ipſe interea cū mente eſſet integerrima, vt nunquā antea magis, corpore vigens, maxima gloria parta, ijs libenter, atq; ex aīo filio datis, a quibus reliqui mortales agrè ſe diſtrahi patiuntur, & ob quæ filij parentibus ſuſpecti eſſe

*ſolent, quaſi priuatus ætatem agere, amicis liberalius o-
perã dare, lectione bonorum auctorũ, hiſtoriarumq; audi
tione duci, villas ſuas atq; agros, quas mirificis ædificatio-
nibus, ornamentisq; & cultura eximia exornarat cre-
brius inuiſere, nulla re magis, quã de oĩbus ciuibus, atque
adeo de oĩbus hoĩbus bene merendo oblectari, & ijs p̃cipue
qui in aliquo genere eximij eſſent. Dies ꝑfecto me deficiat
ſi uelim ſingillatim referre, quot egregios in aliquo genere
viros in ſua vrbe, & vbiq; aluerit, auxerit, ornauerit. ne-
mo fuit hac ætate paulo notior artifex, nemo miles illu-
ſtrior, nemo litteris clarior, nemo pictura, aut ſtatuaria
paulo magis inſignis, quibus operibus maxime delectaba-
tur, et in quibus habebat iudiciũ, et ſenſus erudìtiſs. nemo
demũ ingenioſior, quin ab illo amaretur, & in honore ha
beretur. Quorũ opificũ alacritate, et peritia eſt factũ, vt
regnum munitiſs. oppidis, arcibusq;, inſtrumento omni,
machiñisq; ad bellum arcendum, inferendumue oportuno
ita firmatum, munitumq; ſit, vt nihil in toto terrarũ orbe
magis munitum, magis inſtructum reperiatur. Aula, pu
blicæ, priuatæq; ædes, omnis demum vrbs, fana celeberri-
ma tabulis, ſignis marmoreis, æreis, omniq; ornatus copia
ita referta ſunt, vt in pulcherrimã vrbẽ, atq; ornatiſs. vn-
diq; omnia ornamenta confluxiſſe videantur. Piget inter
ſapientis animi opera referre me, quot locis, aut in agris,*

quem vnũ Pont. Max. cõi conſenſu optimũ dicere poſſumus, cum eximij principis, et præpotentis aĩum, ſtudiũq; illud nobile in chriſtianã Rẽp. probaſſet, ꝓpugnatoremq; illum piæ, veræq; religionis acriorẽ reddere vellet, aliosq; ad bene de chriſtiana Rep. promerendum inuitare, quod vnum ſummæ pietatis, & ſolidæ virtutis eſſe poſſet argumentũ, & nobiliſſ. ciuitatis, et ſemper optime de Romanis Pontific. meritæ ornamẽtũ aureã corona donare, regijsque inſignibus ornare inſtuuit. Romã ad ſe accerſit, & auguſto, celeberrimoq; totius orbis terrarũ theatro, maxima nobilisſimorum virorũ frequentia inter purpuratos patres coronã aureã illius capiti rite impoſuit, regijsq; ornamẽtis, & titulis honeſtauit, cauſã et addidit iuſtitiæ ſ. ergò, & beneuolẽtiæ, quã in veram Dei Eccleſiã habebat, & florentiſſ. ciuitatis amplitudinis, et dignitatis. quo honore nullus maior virtuti tribui potuit. Quod factum ab opt. Pontiſ. & vere pio, & qui vnus chriſtianã Remp. ſumma non ſolum pietate, ſed æquitate, & ſapiẽtia rexit, argumentũ erit ꝑpetuum amplitudinis, dignitatis, virtutis, & gloriæ regiæ perſonæ, & ciuitatis nobilitatis. Maieſtate igitur, et gloria hac princeps noſter auctior factus, in omnia Reip. chriſtianæ cõmoda vehementius incubuit. Cum ipſo igitur Pontifice ſemp deinde copias iunxit ad hoſtes infenſiſſimos Romanæ eccleſ. inuadendos, ad claſſem Turcarũ, quæ Italiæ imminebat perdendã, ad oĩa alia obeunda, quæ illius dignitatẽ, & ſalutẽ defendere poſſent. qua in cura quod illi vitæ reliquum fuit traduxit. quod quidem nõ multũ fuit. Nã ex illo tpe robuſta illa cor-

poris

poris vis tentari aliquãtulũ cœpit, pedibus æger eſſe, mox grauedine ſæpe premi. quibus corporis incomodis animi magnitudine obſtare nitebatur. Mox cum ingruentis morbi vis illũ vehementius inuaſiſſet, quod in eo optimum fuit, linguæ vſum, & manus ad ſcribendum ademit, omnibusq; penè mẽbris reſolutis fuit. vim tamen morbi audiendis doctis viris, & auctoribus, quos ſibi recitari iubebat ſolabatur. Cumq; hoc modo aliquot menſes vitã traduxiſſet, morbo tandem victus ceſſit, bonisq. omnibus lugentibus, ingens ſui deſideriũ relinquens ad illas ſempiternas ſedes, vnde quinque, & quinquaginta annos antę ad ſeruandã patriã; honeſtandãq; diuini patris conſilio demiſſus fuerat reuolauit. cuius quidem mors tantũ dãni, mœroris, & luctus nunc affert, quantũ boni ſuis ciuibus, & oĩbus Etruriæ populis, atq; adeo oĩbus mortalibus ſemper vita attulit. De quo quidem multa ſupereſſent dicenda, ſed ex his quæ dicta ſunt, cætera ſecũ oĩa reputãtibus nota eſſe poterunt. Hoc.n. vſu fieri videmus, vt in quo vna ex nobilioribus virtutibus, aut plures reperiantur, cæteras et ineſſe neceſſe ſit: hoc quidem poſtremo non omittendum illum a natura, & a fortuna donis fuiſſe ornatũ quãplurimis. quod quidẽ per ſe nõ ita laudabile eſt, ſed illis optime, & ex virtute vſum eſſe hoc, & laudabile eſt, & præ ſe ferendum. Finxit quidem illũ natura aĩo, &

cherrimã habuiſſe ſpeciẽ; corpus vegetũ, laborũ patiens, viribus robuſtũ, eſt equidẽ optabile, ac bonũ, ſed oẽs corporis actiones ſumma rõne, ac virtute ad honeſtatẽ, ad decus, ad gloriã ſemp̃ direxiſſe, hoc quidẽ efferendũ et maximis laudibus extollendũ. Originẽ duxiſſe e nobiliſſ. gente, ex parente fortiſſ. in clariſſ. patria, & libera, ciuẽ eſſe natũ, occaſionem habuiſſe augendæ dignitatis, hoc quidẽ fortunatũ, atq; optabile eſt. Sed quibus laudibus proſequemur eũ, qui nõ ſolũ ſuæ nobilitati parẽ ſe p̃bet, ſed eã amplificat? Qui parentem virtutibus, rebus geſtis inſignem longo interuallo relinquit? qui patriã, quã accepit humilem, debilem, inopẽ firmauit, erexit, auxit, extulit? & cui nõ ſolũ ſaluti, ſed ẽt decori fuit? Qui oblatã ſibi occaſionẽ ad publicã ſalutem, ad ciuiũ cõmoda, ad omnes mortales beneficijs afficiendos, ornandosq; arripuit, atq. vſurpauit? cuius in manu cũ eſſet ius publicũ, et priuatum in diſtribuendo, reddendoq; vnicuiq; quod ſuũ fuit ea eſt vſus æquitate, vt nõ ſolũ ciues, et illi qui illius imperio paruerunt ſibi ſua iura ſeruata eſſe glorientur, ſed huius boni fructũ exteri etiã hoĩes ſenſerint hunc quibus tandem laudibus efferemus? quib⁹ honoribus p̃ſequemur? q̃ digna præmia tribuemus? Ad principatũ ſuæ ciuitatis adoleſcentem eſſe euectũ, ſummã auctoritatem, et poteſtatem fuiſſe datã, ſiue id fortunæ, ſiue virtuti aſcribas laudabile quidem eſt, & fortunatum ſimul. ſed in tanta poteſtate, in tãtis opibus, in feruore ætatis ab omni libidine, illecebraq; voluptatis mentem, oculos auertiſſe: ſuosq; omnes cohibuiſſe; hoc quidem in iuuene, ac principe vix credibile eſt. Pro-

creaſſe

creaſſe ſobolem multiplicem, pulcherrimãq; vidiſſe Ioannem filium purpureo galero inſignem, Garziã pontificijs florentiniſq; triremibus ducem deſignatum, Lucretiã filiam apud Alfonſum Ferrariæ Ducem in matrimonio collocatã, hoc quidem eſt fortunatũ. ſed breui temporis ſpatio audiſſe filiã eandem Ferrariæ Ducem diem ſuum ſine liberis obijſſe, Ioannem Cardinalem grauiſſ. morbo correptũ, intra quattuor dies in ſuo ſinu vitã exhalaſſe. paucis interpoſitis diebus Garziam ore, ſpecieq; venuſtiſſima, & maxima ſpe parentum delicias in ipſo adoleſcentiæ limine iniquo fato præreptum, mox Eleonorã ſuauiſſimam vxorem diu morbo conflictatam, quam vnã ſemper mirifice dilexerat deſiderio filiorum, & morbo confectam obijſſe hæc vidiſſe, fortiſſ. animo tuliſſe, alios ſolatum eſſe, dolorem abſterſiſſe, non illacrimaſſe, ac ne ingemuiſſe quidem, hoc vix humanum, potiusq; à diuina quadã natura, quã ab humano ingenio factum videtur. Hunc quidem virum antiqua ætas, et humaniores illæ nationes in numerum Deorum retuliſſent, & diuinis honoribus coluiſſent. nunc autem quod humanæ virtuti ſatis eſſe viſum eſt regijs ornamentis eſt ornatus. Quem puto remota contentione futura ſæcula nõ ſolũ regijs ornamentis, coronaq; dignũ, ſed & Regem, et optimũ Regem exiſti

& ſimilitudine morum hæres illum poſtremo hoc honore celebras, illiusq; gloriam clarorum virorum linguis, ſcriptisq; ſempiternæ memoriæ commendari cupis, illiusq; vultus in marmor, in æs, in nobilem quamuis materiam excudendos, nobiliſſimorumq; Pictorũ artibus effingendos curas. quod pij, & grati animi eſt argumentum. Sed nullum doctiſſimorum hominum ſtudium eſt tam acre, nulla ars tam eximia, nulla materia tam nobilis, qua illum magis delectari credam, nec quo magis illius gloria cumulari poſſit, quam ſi eadem veſtigia, quibus ille ad altiſſimam dignitatem eſt euectus vrgere te ſentiat. Hoc.n. tale eſt, vt ad illius memoriam, & fœlicitatem nihil addi poſſit. Quod facis per te, & illius exemplis multos iam annos Magne Dux inclite, & facies in poſterum multo magis. Hac enim re ipſum verũ, viuumq; COSMUM nobis ſemper repræſentabis, luctum ingentem, quo omnes tui, ciuitasq; omnis afflictatur lenies, tibi parem gloriam parabis, patriæ, cui omnes omnia, & principes maxima debent ſatisfacies. quæ nunc ob deſiderium parentis luctu & mœrore confecta in tua caritate. atq; æquitate conquieſcit. *DIXI.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FLORENTIAE
Apud Iuntas MDLXXIIII.